

Albrechto Dürerio *Sapno* realizmas

Giedrė Mickūnaitė

Vilniaus dailės akademija

Maironio g. 6, LT-01124 Vilnius

giedre.mickunaite@vda.lt

———— Albrechto Dürerio 1525 m. sapno reprezentacija trikdo beprecedenčių paprastumu ir tikslumu, kuris skatina nagrinėti ne tiek patį kūrinį, kiek jo istorinį kontekstą. Straipsnyje, apžvelgus ankstesnes interpretacijas, sapną perteikianti akvarelė ir atpasakojimas nagrinėjami Renesanso žiūros ir vaizdavimo sampratų kontekste išryškinant dailininko spręstą vizijos mimezės uždavinį.

Reikšminiai žodžiai: Albrechtas Düreris, sapnas, vaizdavimas, mimezė.

1.

Albrecht Dürer, *Sapnas*, 1525, popierius, akvarelė, tušas, in: *Kunstabuch Albrecht Dürers Wien*, p. 241, Kunsthistorisches Museum, Kunstammer; https://kipdf.com/traumgesicht-albrecht-drer-1525-aquarell-bezeichnet-und-signiert-in-kunstabuch-al_5ab7a6aa1723dd369ef8ebb2.html

Albrecht Dürer, *Dream*, 1525, watercolour and Indian ink on paper, Kunsthistorisches Museum, Kunstammer (https://kipdf.com/traumgesicht-albrecht-drer-1525-aquarell-bezeichnet-und-signiert-in-kunstabuch-al_5ab7a6aa1723dd369ef8ebb2.html)

Im 1525 Jor nach dem pfünxstag zwischen dem Mitwoch und pfünztag in der nacht im schlaff hab ich dis gesicht gesehen wy fill großer wassern vom himmell fillen Und das erst traff das erthrich ungefer 4 meill fan mir mit einer solchen grausamkeit mit einem uber großem räuschn und zersprütn und ertrenkett das gantz lant In solchem erschrack ich so gar schwerlich das ich doran erwachett edan dy andern wasser filn Und dy wasser dy do filn dy waren fast gros und der fill ettliche weit etliche neher und sy kamen so hoch herab das sy im gedanken gleich langsam filn. aber do das erst wasser das das ertrich traff schir herbey kam do fill es mit einer solchen geschwindigkeit wynt und bräusen das ich also erschrack do ich erwacht das mir all mein leichnam zitrett und lang nit recht zu mir selbs kam Aber do ich am morgn auff stund molet ich hy oben wy ichs gesehen hett. Got wende alle ding zu besten.

Giedrė Mickūnaitė ———
Albrechto Dürerio Sapno realizmas

1525 metais po Sekminių, naktį iš trečiadienio į ketvirtadienį* per miegus mačiau regėjimą, kaip iš dangaus krito gausūs vandenys. Pirmoji vandens masė smogė į žemę maždaug už keturių mylių [ca. 7,5 km × 4] nuo manęs su siaubinga jėga, su baisiausiu ūžesiu ir purslais ir paskandino visą apylinkę. Taip smarkiai išsigandau, kad atsibudau dar prieš iškrentant kitiems vandenims. Vandens šuorai buvo labai gausūs, krito tai arčiau, tai toliau nuo manęs. Vanduo tekėjo iš taip aukštai, jog atrodė, kad krenta vienodai lėtai. Bet pirmoji vandens masė, kuri taip smarkiai trenkėsi į žemę, krito su tokiu greičiu, vėju ir ūžesiu, kad iš išgąščio atsibudau visu kūnu drebėdamas ir dar ilgai negalėjau atsitokėti. Ryte atsikėlęs nupiešiau tai, ką mačiau. Tegu Viešpats viską kreipia į gera.

Iš senosios vokiečių kalbos vertė dr. Jolanta Gelumbeckaitė

Dailės istorijoje Albrechtas Düreris (1471–1528) įrašytas kaip Šiaurės Renesanso pirmeivis – jam priskiriama pirmojo savarankiško autportreto ir portreto, pirmojo topografiškai tikslaus peizažo, pirmojo erdvę perteikiančio medžio raižinio, pirmosios žanrinės akvarelės¹ ir, žinoma, pirmosios konkretaus sapno reprezentacijos autorystė. Pažymėtina, kad skirtingai nuo kitų išvardytų pirmųjų kartų Vakarų dailėje, kuriais sekė ir kuriuos plėtojo tiek meistro amžininkai, tiek vėlesnių kartų dailininkai, Dürerio sapno reprezentacija liko itin vienišu kūrinium. Vienatvę menkai teprasklaidė ir tyrimai, nors sapną pristatantis laiškas dailininko bičiuliui Niurnbergo teisininkui ir humanistui Willibaldui Pirkheimeriui (1470–1530) paskelbtas 1920 m.², o pirmas man žinomas straipsnis išspausdintas 1928 metais³. Šio tyrimo tikslas – ne tik atkreipti dėmesį į Vakarų dailėje

* Pfintztag – ketvirtadienis, plg.: „Pfincztag, pfingstag, phincztag, phinsdag, Donnerstag, so 1357 an sant Urbanstag des pfintztages vor dem pfingstag (Urkb. ob der Enns, VII)“, in H. Grotenfend, H. Ruth, *Zeitrechnung des Deuthsen Mittelalters und der Neuzeit*, <http://bilder.manuscripta-mediaevalia.de/gaeste//grotenfend/grotenfend.htm>.

1 Išsamiai Dürerio biografija ir kūryba aptarta: Peter Strieder, „Dürer Family“, *Grove Art Online*, <https://doi-org.bazes.vda.lt:2443/10.1093/gao/9781884446054.article.T024180>.

2 Albrecht Dürer, *Schriftlicher Nachlas: Familienchronik, Gedenkbuch, Tagebuch der niederländischen Reise, Briefe, Reime, Auswahl aus den theoretischen Schriften*, sud. Ernst Heidrich (Berlin: Julius Bard, 1920), 23, doi:10.11588/digit.29135.

3 E. Rieke, „Albrecht Dürers Gedichtnis im Briefwechsel Willibald Pirkheimers“, in *Festschrift des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg zur 400jährigen Gedächtnisfeier Albrecht Dürers: 1528–1928, Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg*, t. 28 (Nürnberg, 1928), 378–380.

Plačiau apie Dürerio epistolinį palikimą ir laiškų vaidmenį dailininko karjeroje žr.: Shira Brisman, *Albrecht Dürer and the Epistolary Mode of Address* (Chicago: The University of Chicago Press, 2017).

bene pirmąjį tikro sapno vaizdą, bet ir jį aptarti vienalaikiame žinių, regos ir vaizdo sampratų kontekste, keliant straipsnio pavadinime įvardyto regimybės realizmo klausimą.

Žinojimas

Simptomiška, kad dailėtyrininkus Dürerio sapno reprezentacija sudomino XX a. pradžioje, psichoanalizei ne tik skverbiantis į kultūrą, bet ir tampant viena meninės kūrybos strategijų. Visgi tuokart, kaip ir anksčiau šimtmečiais, sapnais visų pirma domėtasi kaip priešprieša fizinei tikrovei, tik sukeičiant sapno sąsajų su išorybe ir vidujybe aspektus: jei viduramžiais ir Naujaisiais laikais vizijos ir sapnai buvo suprantami kaip dieviškų arba velniškų galių įtaka žmogaus sielai⁴, tai modernybė juos įvardijo žmogaus psichinių varų konfliktu. XX a. pabaigoje imta plėtoti istorinius sapnų tyrimus, susitelkta į atpasakojimo žanrus ir žodyną, sapnų turinys traktuotas kaip populiarių teologinių žinių šaltinis, o išaugęs humanistų dėmesys sapnams sietas su bandymais pažinti žmogaus sielą.

Pažymėtina, kad tokia kontekste, Dürerio sapnas neturi nei apibrėžtos vietos, nei aiškaus vaidmens⁵, negana to, šio sapno konkretumas yra esminis trukdis jį integruoti į interpretacinius diskursus. Trikdantį sapno reprezentacijos realizmą bandyta apeiti, domintis ne vizijos perteikimu, bet šio perteikimo istoriniu kontekstu. Antai 1936 m. paskelbtame straipsnyje Albi Rosenthalis dailininko sapną interpretavo išsamiai pristatydamas tuometinėje visuomenėje sukilusias apokaliptines nuojautas, kurias ypač kurstė pasaulinio tvano pranašystės⁶: 1499 m. išleistame matematikų Johanno Stöfflerio iš Tiubingeno (1542–1531) ir Jackobo Pflaumo iš Ulmo (~1450 – po 1500) parengtame astrologiniame almanache⁷ pateikti skaičiavimai numatė, kad 1524 m. vasario 10 d. žvaigždynų konjunkcija sukels didžiulį tvaną. Šiai datai artėjant, prognozė intensyviai ginčyta – Rosenthalis suskaičiavo,

4 Plačiau žr.: Steven F. Kruger, *Dreaming in the Middle Ages* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992); Stuart Clark, *Vanities of the Eye: Vision in Early Modern European Culture* (Oxford: Oxford University Press, 2007).

5 Išsamai ir Dürerio sapno vietai vokiškajame kontekste aktuali monografija: Claire Gantet, *Der Traum in der Frühen Neuzeit: Ansätze zu einer kulturellen Wissenschaftsgeschichte* (Berlin: De Gruyter, 2010).

6 Albi Rosenthal, „Dürer's Dream of 1525“, *The Burlington Magazine*, t. 69, nr. 401 (1936): 82–85.

7 *Almanach noua plurimis annis venturis inseruientia: per Ioannem Stoefflerinum Iustingensem & Iacobum Pflaumen Vlmensem accuratissime supputata: & toti fere Europe dextro sydere impartita* (Ulm: Joannis Reger, 1499).

kad tarp 1517 ir 1524 metų 56 autoriai paskelbė tvaną neigiančius įrodymus, kurie buvo išspausdinti 133 leidiniuose⁸. Toks intelektualaus atsako mastas akivaizdžiai parodo visuomenę apėmusį nerimą: šaltiniai liudija, kad daugėjo išprotėjusiųjų, daugybė žmonių iš esmės keitė gyvenimo būdą, racionalieji, išpardavę turta žemumose, kėlėsi gyventi į kalnus, o, pavyzdžiui, Tulūzos miestas, kad būtų išsigelbėta, statėsi arka⁹. Anot dailės istoriko, ši ilgalaikė katastrofos nuojauta darniai koreliuoja ne tik su Dürerio nuolatinio domėjimusi apokaliptine tematika bei indėliu į Apokalipsės ikonografiją, bet ir dėmesiu sapnams, kurį patvirtina vienalaikiai rašytiniai šaltiniai ir dailininko piešiniai¹⁰. Kad astrologinis ginčas dėl tvano buvo žinomas Düreriui, rodo ir sapno atpasakojimo turinys bei žodynas, itin artimas Johanno Virdungo (1463–1538/9) 1523 metams skirtose praktinėse astronomijos ir astrologijos gairėse¹¹ skelbtam tvano aprašymui. Beje, abu tekstai užbaigiami Išganymo plano iš Laiško romiečiams parafrazėmis: „Be to, žinome, kad viskas išeina į gera mylintiems Dievą, būtent jo valia pašauktiesiems“ (Rom 8:28).

1986 m. išsamų straipsnį paskelbęs Jeanas Michelis Massingas¹² Dürerio sapną įrašė į glaudų vienalaikių intelektualinių veiklų tinklą išryškindamas sapnų sampratą Niurnbergo humanistų aplinkoje, sąsajas tarp sapnų ir tuomečių astrologijos bei psichologijos žinių ir Dürerio indėlio pastarąsias vizualizuojant. (Re)konstruodamas tuomečio žinojimo tinklus Massingas sutelkia dėmesį į žodyną, kuriuo apibūdinami sapnų vaizdiniai ir reiškiamas jų patrauklumas dailininkui¹³, bei pabrėžia, kad, minėdamas vizijas ir sapnus, Düreris vartoja tokias pačias formuluotes, kurios XV–XVI a. psichologijos traktatuose vartojamos aptariant atmintį ir vaizduotę¹⁴. Pasak

8 Rosenthal, „Dürer's Dream of 1525“, 82.

9 Ibid.

10 Ibid., 85 ir II įklija, il. A ir B.

11 „So ist got der almechtig alle ding schichten und regiren nach seniemi gotliche willen welchen sey lobe und Ehre in ewigleit“; Johann Virdung, *Practica Teutsch uff das 1523 jare* (Nuremberg, 1522), B4v. Biblijos tekstas „Wir wissen aber, daß denen, die Gott lieben, alle Dinge zum Besten dienen, denen, die nach dem Vorsatz berufen sind“ (Rom 8:28).

Gairės, žinomos bendru praktikos pavadinimu, – tai lygiagrečiai su spausdintais kalendoriais plitusias brošiūras, pateikdavusias išsamesnius svarbiausių metų įvykių – karų, ligų, kelionių ir pan. – prognozes bei sezoninių darbų planavimo, orų numatymo, astrologinių reiškinių apskaičiavimo patarimus ir prognozes Europos miestams bei šalims.

12 Jean Michel Massing, „Dürer's Dreams“, *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, t. 49 (1986): 238–244.

13 Ibid., 239.

14 Plačiau apie vizijų sampratą Naujųjų laikų psichologijoje ir optikoje žr.: Claudia Swan, „Eyes Wide Shut: Early Modern Imagination, Demonology, and the Visual Arts“, *Zeitsprünge: Forschungen zur frühen Neuzeit*, t. 7, nr. 4 (2003): 560–581.

dailėtyrininko, Dürerio *Keturių knygų apie žmogaus proporcijas* (1528) kalba liudija, kad jam tos sampratos buvo žinomos, o vaizduotės darbą dailininkas laikė vienu iš įrankių tikroviškiems atvaizdams kurti. Traktato nuostata, kad paveikslas geba tikroviškai perteikti vaizduotės dirbinius, iškreipė lotyniškame vertime vokiečių kalbos žodis *Traumwerk* pakeistas italizuojančiu grotesku¹⁵. Anot Massingo, 1525 m. sapno atpasakojimas išryškina Düreriui būdingą tikrumo siekį. Skirtingai nuo tuometės sapnų reprezentavimo tradicijos, Dürerio aprašymas išsiskiria tikroviškumu, kurį dar labiau sustiprina vaizdas akvarelėje. Aptardamas sapno konkretumą, Massingas atkreipia dėmesį į tiksliai nurodytą laiką – 1525 m. naktis iš trečiadienio į ketvirtadienį po Sekminių (t. y. iš birželio 7 d. į 8 d.¹⁶) – ir jį susieja su tuometėje astrologijoje žinomomis reikšmingomis datomis, kai žvaigždžių išsidėstymas lemdavo pranašiškus sapnus. Kad ši teorija Düreriui buvo žinoma, autorius įrodo pasitelkdamas 1496-ųjų medžio raižinį, vaizduojantį Niurnbergo gydytojo Theodorico Ulsenijaus (~1460–1508) sapną, aiškinantį sifilio kilmę¹⁷, jo viršuje Düreris įkomponavo pranašišką žvaigždynų konsteliaciją. Pasak Massingo, raižinys vizualizuoja dailininko astrologines žinias, be to, domėjimasi astronominiais reiškiniais liudija kitoje paveikslu *Šv. Jeronimas tyruose* (~1497/8) pusėje nutapytas sprogstantis dangaus kūnas, tyrėjų įvardijamas kometa arba meteoritu¹⁸.

Taigi tyrimai sapno reprezentaciją sklandžiai įrašo ir į platųjį XVI a. pradžios Vakarų kultūros, į siauresnį Niurnbergo humanistų ir į specifinį Dürerio kūrybos kontekstą, ypač išryškindami jo kaip dailininko intelektualo vaidmenį. Taip pat pripažįstamas sapno reprezentacijos išskirtinumas, pabrėžiant jos konkretumą ir tikroviškumą, tačiau vietoj gilesnės objekto interpretacijos susitelkiama į kontekstą. Toks pasirinkimas

¹⁵ Massing, „Dürer’s Dreams“, 240. Dürerio samprotavimus apie vaizduotės darbą ir jo perteikimą vaizduose, žr.: Peter Parshall, „Graphic Knowledge: Albrecht Dürer and the Imagination“, *The Art Bulletin*, t. 95, nr. 3 (2013): 396–399.

¹⁶ Kalendorinė datą paradokmentinėje esė nustatė Hartmut Böhme, „Albrecht Dürers Traumgesicht von 1525“, in *Grenzüberschreitungen. Friedenspädagogik, Geschlechter-Diskurs, Literatur-Sprache-Didaktik. Festschrift für Wolfgang Popp*, sud. Gerhard Härle (Essen: Die blaue Eule, 1995), 18.

¹⁷ Massing, „Dürer’s Dreams“, 241–242. Albrecht Dürer, *Flugblatt auf die Syphilis (Der Syphilitiker)*, spalvotas medžio raižinys, Albertina DG1930/210, [https://sammlungenonline.albertina.at/?query=search=/record/objectnumbersearch=\[DG1930/210\]&showtype=record](https://sammlungenonline.albertina.at/?query=search=/record/objectnumbersearch=[DG1930/210]&showtype=record).

¹⁸ Albrecht Dürer, *Saint Jerome*, apie 1496, aliejus ant kriaušės lentų skydo, Nacionalinė galerija, Londonas, inv. nr. NG6563, www.nationalgallery.org.uk/paintings/albrecht-durer-saint-jerome?reverse=1.

suprantamas: paradoksalus sapno tikrumas yra ir akivaizdus, ir trikdantis, nes liečia pačią vizijos, kaip netikroviško reginio, esmę, tuo pačiu ir patvirtinama, ir prieštaraujama Renesanse įsitvirtinusiai nuostatai, dailininko paveikslą kildinančiai iš regimo vaizdo mimezės.

Regėjimas ir vaizdavimas

Šiandien sutariama, kad Renesanso dailė suformavo Naujųjų laikų žiūrą, grįstą (klaidinančia) nuostata, jog vaizdas reprezentuoja matomą tikrovę. Dailėtyroje išskiriamas pagrindines regimo ir rodomo vaizdo prieštaras argumentuotai aptarė ir apibendrino Erika Grigoravičienė¹⁹, tad čia susitelksiu tik į regėjimo paradoksą. Siekdami perteikti akimis matomos tikrovės vaizdą, Renesanso intelektualai žvilgsnio funkciją redukavo į geometrinę projekciją. Linijinė perspektyva ne tik žiūrintįjį pavertė vienaakiu, bet ir įpratino Naujųjų laikų europietį taip sukonstruotą paveikslą laikyti tikrovės reprezentacija, o akių matomą vaizdą – faktine tiesa. Ši nuostata reikšmingai prisidėjo prie akivaizdumo autoriteto, įtvirtinuso tikėjimą, viena vertus, autopsijos – savomis akimis matomo vaizdo, kita vertus, akimis neaprėpiamų ir stebėjimui nepaklūstančių mokslinių vaizdinių modelių teisingumu. Visų svarbiausia, kad šis akivaizdumas buvo verifikuojamas arba akimis, arba skaičiavimais ir perteikiamas paveikslais.

Tokio verifikuojamo vaizdo priešprieša – ne akimis regimi sapnai ir vizijos. Tačiau Dürerio sapno reprezentacija trikdo savo tikroviškumu, tuo pat metu ir atitinkančiu, ir prieštaraujančiu Naujųjų laikų regėjimo ir vaizdavimo sampratoms. Nors perteikdamas sapną, dailininkas išorinės tikrovės stebėjimą keičia vidine savistaba, o atmerktų akių žvilgsnį – viduje įžvalga²⁰, jis lieka ištikimas mimetinio atvaizdo principams. Akvarelė vaizduoja nurudusį lygumų peizažą su vienišais medžiais ir krūmais bei vandens telkinio įlanka. Dangų virš šio žmonių negyvenamo kraštovaizdžio skaido banguoto kontūro stulpai, sapno atpasakojime įvardyti „gausiais vandeniomis“. Kompozicijos viduryje pavaizduota stambiausia vandens srovė treniasi į žemę ir ją plūsta didžiulėmis bangomis. Pažymėtina, kad be rašytinio sapno atpasakojimo vaizdas akvarelėje būtų suprantamas tik iš dalies: ne

¹⁹ Erika Grigoravičienė, *Vaizdinis posūkis: vaizdai, žodžiai, kūnai, žvilgsniai* (Vilnius: LKTI, 2011), 237–256.

²⁰ Akių nereikalaujantį vidujybės matymą Naujaisiais laikais išsamiai aptaria Stuart Clark, „Fantasies: Seeing without What was Within“, in *Vanities of the Eye*, 39–77.

akimis regėti iš dangaus krintantys vandenys neturi pirmavaizdžio nei gamtinėje, nei meninėje tikrovėje, tad negali būti atpažįstami. Pastebėtina, kad plūstančių vandenų siaubą įtikinamiau perteiktų įprastinė tvano ikonografija – skęstantys žmonės ir gyvūnai, apsemti miestai ir kalnai. Tačiau vienas kitą papildantys sapno vaizdas ir atpasakojimas didina mimetinę įtaigą ir suveikia kaip Roland'o Barthes'o įvardytas realumo efektas²¹, nepaisant, kad perteikiamas reginys – nerealus.

Vertinant retrospektyviai, paradoksaliai priešpriešoms oponuojantis²² ir interpretaciją paralyžiuojantis Dürerio sapno realizmas, viena vertus, visiškai atitinka dailininko puoselėtą tikroviško vaizdo sampratą darniai įsirašydamas į jo kūrybos visumą, kita vertus, yra savitai pranašiškas ir gražina interpretaciją prie straipsnio pradžioje minėtos Dürerio pirmėivystės. Be visų kitų dailininkui priskiriamų pirmųjų kartų, privalu konstatuoti, kad jis buvo pirmėivis ir mimetiškai perteikdamas vizijos visumą (įprastai sapnų vaizduose apsiribojama atskirų, ypač netikroviškų elementų – demonų, chimery, gyvo ir negyvo priešpriešą jungiančių būtybių – vaizdavimu²³). Stengdamasis įveikti dvimačio paveikslo statiką, Düreris akvarelę papildė rašytiniu sapno atpasakojimu, jungiančiu stebėjimo ir savistabos patirtį. Neišsitedkama vienoje raiškos medijoje sapno reprezentacija šiandien atrodo kaip judančio vaizdo lūkestis. Visgi šis lūkestis visiškai atitinka mimizežę, taikliai nusakytą Hanso Beltingo: technologinė Vakarų kultūros pažanga neįveikė mimizežės imperatyvo, tik įgalino ekranuose mėgdžioti ne tik fizinę tikrovę, bet ir vaizduotės darbą²⁴. Atrodo, kad šio įtikinamo regimybės mėgdžiojimo Düreris siekė dar 1525 metais.

Gauta — 2022 05 21

21 Roland Barthes, „L'Effet de Réel“, *Communications*, nr. 11 (1968): 84–89.

22 Plačiau apie paradoksą kaip priešpriešą priešpriešoms žr.: Caroline Walker Bynum, „Why Paradox? The contradictions of my life as a scholar“, *The Catholic Historical Review*, t. 98, nr. 3 (2012): 435.

23 Plačiau žr.: Claudia Swan, „Counterfeit Chimeras: Early Modern Theories of Imagination and the Work of Art“, in *Vision and Its Instruments: Art, Science, and Technology in Early Modern Europe*, sud. Alina Payne (Pennsylvania: Alina Payne, 2015), 216–237.

24 Hans Belting, *Pour une anthropologie des images*, vertė Jean Torrent, Le temps des images (Paris: Gallimard, 2004), 59.

Šaltiniai

- Almanach noua plurimis annis venturis inseruientia: per Ioannem Stoefflerinum Iustingensem & Iacobum Pflaumen Vlmensem accuratissime supputata: & toti fere Europe dextro sydere impartita.* Ulm: Joannis Reger, 1499.
- Dürer, Albrecht. *Flugblatt auf die Syphilis (Der Syphilitiker)*, spalvotas medžio raižinys. Albertina DG1930/210, [https://sammlungenonline.albertina.at/?query=search=/record/objectnumber-search=\[DG1930/210\]&showtype=record](https://sammlungenonline.albertina.at/?query=search=/record/objectnumber-search=[DG1930/210]&showtype=record).
- . *Saint Jerome*, apie 1496, aliejus ant kriaušės lentų skydo. Nacionalinė galerija, Londonas, inv. nr. NG6563, www.nationalgallery.org.uk/paintings/albrecht-durer-saint-jerome?reverse=1.
- . *Schriftlicher Nachlas: Familienchronik, Gedenkbuch, Tagebuch der niederländischen Reise, Briefe, Reime, Auswahl aus den theoretischen Schriften.* Sud. Ernst Heidrich, 23. Berlin: Julius Bard, 1920. doi:10.11588/digit.29135.
- Virdung, Johann. *Practica Teutsch uff das 1523 jare*, Nuremberg, 1522.

Literatūra

- Barthes, Roland. „LEffet de Réel“. *Communications*, nr. 11 (1968): 84–89.
- Belting, Hans. *Pour une anthropologie des images.* Verté Jean Torrent. Le temps des images. Paris: Gallimard, 2004.
- Bynum, Caroline Walker. „Why Paradox? The contradictions of my life as a scholar“. *The Catholic Historical Review*, t. 98, nr. 3 (2012): 433–455.
- Böhme, Hartmut. „Albrecht Dürers Traumgesicht von 1525“. In *Grenzüberschreitungen. Friedenspädagogik, Geschlechter-Diskurs, Literatur-Sprache-Didaktik. Festschrift für Wolfgang Popp.* Sud. Gerhard Härle, 17–35. Essen: Die blaue Eule, 1995.
- Brisman, Shira. *Albrecht Dürer and the Epistolary Mode of Address.* Chicago: The University of Chicago Press, 2017.
- Clark, Stuart. *Vanities of the Eye: Vision in Early Modern European Culture.* Oxford: Oxford University Press, 2007.
- Gantet, Claire. *Der Traum in der Frühen Neuzeit: Ansätze zu einer kulturellen Wissenschaftsgeschichte.* Berlin: De Gruyter, 2010.
- Grigoravičienė, Erika. *Vaizdinis posūkis: vaizdai, žodžiai, kūnai, žvilgsniai.* Vilnius: LKTI, 2011.
- Kruger, Steven F. *Dreaming in the Middle Ages.* Cambridge: Cambridge University Press, 1992.
- Massing, Jean Michel. „Dürer’s Dreams“. *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, t. 49 (1986): 238–244.
- Parshall, Peter. „Graphic Knowledge: Albrecht Dürer and the Imagination“. *The Art Bulletin*, t. 95, nr. 3 (2013): 393–410.
- Ricke, E. „Albrecht Dürer’s Gedichtnis im Briefwechsel Willibald Pirckheimers“. In *Festschrift des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg zur 400 jährigen Gedächtnisfeier Albrecht Dürers: 1528–1928. Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg.* T. 28, 378–380. Nürnberg, 1928.
- Rosenthal, Albi. „Dürer’s Dream of 1525“. *The Burlington Magazine*, t. 69, nr. 401 (1936): 82–85.
- Strieder, Peter. „Dürer Family“. *Grove Art Online*, <https://doi-org.bazes.vda.lt:2443/10.1093/gao/9781884446054.article.T024180>.
- Swan, Claudia. „Counterfeit Chimeras: Early Modern Theories of Imagination and the Work of Art“. In *Vision and Its Instruments: Art, Science, and Technology in Early Modern Europe.* Sud. Alina Payne, 216–237. Pennsylvania: Alina Payne, 2015.
- . „Eyes Wide Shut: Early Modern Imagination, Demonology, and the Visual Arts“. *Zeitsprünge: Forschungen zur frühen Neuzeit*, t. 7, nr. 4 (2003): 560–581.

Summary

The Realism of Albrecht Dürer's *Dream*

Giedrė Mickūnaitė

Keywords: Albrecht Dürer, dream, representation, mimesis.

Albrecht Dürer's painting and description of the dream he had in 1525 bears a disturbing visual, verbal and temporal accuracy that prompts studying its historical context. Scholarship has related it with apocalyptic visions of the early 16th century, astrological predictions of floods, studies of the human mind and the understanding of dreams. This article focuses on the representation of the dream and explores the paradox of mimetic rendering of what has been seen without eyes. The growing authority of eyesight related to its erroneous, yet convincing transfer onto the picture plane by the means of linear perspective has resulted in the notion of a truthful image. The veracity of mimetic pictures could be confirmed either by autopsy or mathematical calculations. Surprisingly, the representation of Dürer's dream is a mimetic image of unverifiable reality. Moreover, caused by the anxiety of the prognosis of flood, in retrospect, the dream reveals itself as prophetic artefact, kept in suspense until it could be realized on the screen as the mimesis of imagination.